

Louis Le Roy bouwt aan het stadslandschap van de toekomst. De eco-kathedraal kan op open plaatsen binnen de stedelijke invloedssfeer sterk verrijkend werken op de ecologische diversiteit. Gebieden die nu nog gespeend zijn van elke natuurwaarde kunnen als eco-kathedraal tal van urbane functies vervullen. Naarmate ons Nederlandse landschap verder verstedelijkt dreigt ons miljoenenvolk de resterende natuur verder onder de voet te lopen. Wat zegt het landschap, als spiegel van de samenleving (Schroeuvers) over onze samenleving? Hoe verhoudt de veranderende samenleving zich tot de statische elementen in het landschap? Met zijn soms krasse stellingnamen dwingt Le Roy ons te reageren, om na te denken over hoe de toekomst van ons de ruimte krijgt.

Het literair magazine BZZIETIN wijdde een speciaal nummer aan het landschap. In het eerbiedwaardige literaire tijdschrift *De Gids* blijkt het onderwerp ook zeer actueel. Er is een onaangename polemiek gaande tussen de (landschaps-)filosofen Ton Lemaire en Hans Achterhuis en de bioloog C.F. van Beusekom.

Het Nederlandse landschap wordt daar geen steek beter van.

Ondertussen probeert het erelid van de F.E.A.P. (*Fédération Européenne des Architectes Paysagistes*), de pragmatische filosoof Le Roy op zijn manier zijn gedachten vorm te geven in een nieuw boek ("*Retour Mondriaan*") en op zijn 4 hectaren grote land in Mildam. Daar is hij bezig zijn habitat te laten ontwikkelen tot een hoogcomplex milieu: de eco-kathedraal. Een ruimtelijke structuur, die ontstaat in de tijd, door wederkerige samenwerking tussen mensen, planten en dieren, met behulp van vrije energie.

Le Roy zou zulke eco-kathedralen graag over de hele wereld zien ontstaan in en rond steden. "Dan zouden miljoenen mensen echte ecologische maatschappijen kunnen laten ontwikkelen op miljoenen hectaren. De methode om zo iets te ontwikkelen moet intuïtief zijn. Ook in dit laatste artikel van deze serie ontvouwt Le Roy zijn utopisch-realistische zienswijzen.



- Uw boek "*Natuur uitschakelen, Natuur inschakelen*", verscheen in 1973. Het heeft toen heel wat teweeggebracht bij plantsoendiensten en particulieren.

Tegenwoordig proberen de plantsoendiensten in Nederland steeds meer, met vallen en opstaan en op hun eigen manier, de Natuur in te schakelen door ecologisch groenbeheer toe te passen. Er is zelfs een goed handboek verschenen met die titel. Maar we zijn nu wel 24 jaar verder in de tijd. Zijn ook uw inzichten geëvolueerd, ontwikkeld in de tijd, bijgesteld?

"Ze zijn niet bijgesteld, maar enorm overgroeid. Mijn boek was niet bedoeld als een plantenboek of als handleiding voor methoden van ecologisch groenbeheer.

De gemeente wil iets hebben dat be-

Gesprekken met Louis Le Roy

Deel 4. Geen reden tot ongerustheid

Ben J. Veld

heersbaar is. Met een cyclisch maaibeheer, twee keer maaien enz. wil men de toestand houden zoals die is. Ik begrijp niet wat daar ecologisch aan is. Het begrip ecologie wordt ook te vaak beperkt tot de plantenwereld. En de dieren en de niet-levende natuur? De planten maken **deel** uit van het gebied dat die wetenschap bestrijkt. Beheermethoden waarbij de tijd wordt uitgeschakeld of zelfs teruggezet en waarbij dieren en mensen niet met de planten een drie-eenheid kunnen vormen, kunnen volgens mij niet ecologisch zijn en dus ook niet vergeleken worden, op één lijn gezet, met hoe ik te werk ga. Ik probeer voor wat de tijd betreft met de natuur in de pas te lopen.

Bij ecologisch groenbeheer praat je over een manier waarop ambtenaren met de natuur willen omgaan. Beheermethoden moeten overgedragen kunnen worden aan arbeiders. Er moet een methode zijn. Natuurlijke processen passen nooit in die vorm van beheer, omdat het beheer meestal te simplistisch van opvatting is. Ecologische processen zijn alomvattend. Het begrip

'ecologisch groenbeheer' is met zichzelf in tegenspraak."

- *U accepteert de technocratie, maar niet als de enige waarheid. Daarnaast moet een complexe ecologische cultuur ontwikkeld kunnen worden. Met 10% neemt u genoeg. Is dat niet ongeveer de huidige situatie?*

"Neen, want nog nergens vindt een ecologische ontwikkeling in de tijd plaats, zelfs niet 0,5%. Ik zie wel, dat men poogt dieren en planten in een voor hen geëgend milieu terug te plaatsen. Ook zie ik dat parken in een bepaalde vorm geconsolideerd worden, zogenaamd onder de dekmantel van de ecologie. Maar echte ecologische ontwikkelingen zie ik nog nergens."

- *Gemeenten bezuinigen op het groenbeheer. Door reorganisatie in de personele sfeer vloeit veel deskundigheid, die het laatste decennium zorgvuldig is opgebouwd, weg. Management wordt belangrijker geacht dan vak-kennis en ervaring. Voorstanders van de compacte stad grijpen hun kans.*

Waar moet dat heen met de kwaliteit van het stedelijk milieu?

"Het feit dat veel know-how wegvloeit ten gevolge van bezuinigingen houdt in, dat op den duur, als deze tendens zich voortzet, veel plantsoenen en parken zullen verdwijnen. Ik pleit niet voor een compacte maar voor een complexe stad. Met de eco-kathedraal toon ik aan dat met de openbare ruimte op een heel andere wijze kan worden omgegaan. Niet alleen door groenmensen, maar ook door andere creatieve of anders begaafde mensen. Teveel nadruk op de waarde van parken en plantsoenen als zodanig sluit uit dat een groot deel van de stedelijke bevolking interesse in deze gebieden heeft, want niet iedereen is gemotiveerd voor het omgaan met groen.

Een eco-kathedraal is veel meer omvattend en kan zich veel beter aan de stedenbouwkundige ontwikkelingen aanpassen. In de eco-kathedraal kunnen alle openbare ruimten van de stad tot een eenheid worden samengesmolten."

- Schumacher: "Alle belangrijke vernieuwingen en veranderingen beginnen gewoonlijk bij kleine minderheden, die hun creatieve vrijheid gebruiken". Die vrijheid moet hun dan wel gegund en gegeven worden...

"De inbreng van de buitenstaander is uitermate belangrijk. De buitenstaander conditioneert en conformeert zich niet vooraf met het bestaande systeem. Hij komt van buiten en wil reageren. Daarom is hij zo belangrijk. Een systeem, dat kleine groepen buitensluit, sluit als het ware de katalysator uit. Daardoor blijft het systeem dan veel te eenduidig doordreunen, zonder dat er waarschuwingssignalen gaan optreden. Kleine groepen moeten ook niet geïsoleerd worden, in een soort paradijselijke situatie, maar moeten de kans krijgen, zich binnen het dominante systeem te manifesteren."

- Zou uw 'tegencultuur' door sommigen als een bedreiging van de domi-

nante cultuurvorm beschouwd worden?

"Ik ben tegen het woord 'tegencultuur'. Dat heeft iets van revolutionair te willen zijn. En dat wil ik niet. Iedere cultuur roept als het ware een antwoord op. En dat antwoord zal altijd

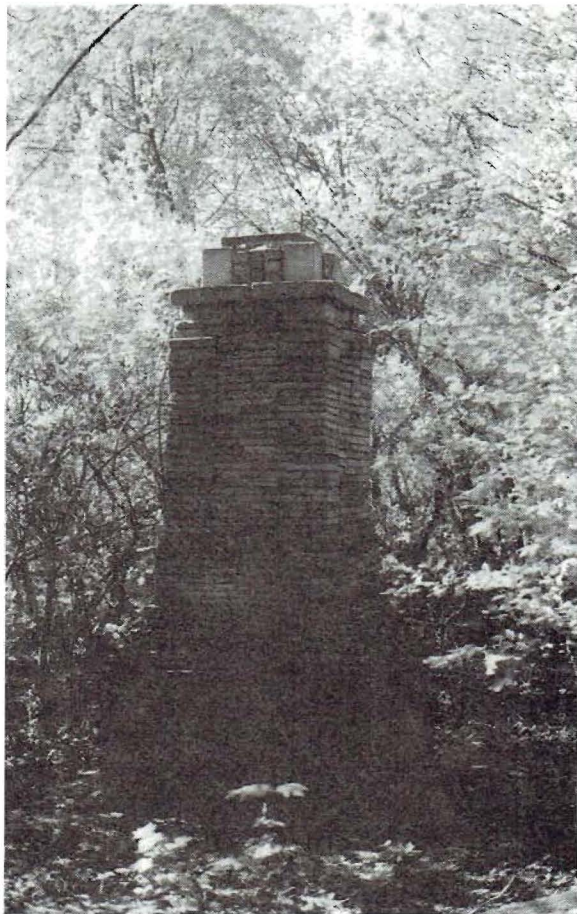


Foto: Ben J. Veld

anders zijn dan de cultuur zelf. Iedere handeling in een cultuur roept een reactie van buiten op. Bij 'tegencultuur' is het ook alsof ik tegen de cultuur ben. Ook dat ben ik niet. Ik vind dat iedere cultuur bij de instandhouding daarvan zich bewust moet zijn van wat zij ontkent en niet gebruikt! Zolang de vigerende cultuur de enige waarheid bezit en doof is voor wat zij oproept, dan krijg je spanningen. Er zijn in elke stad ruimtes en mogelijkheden genoeg om mensen een antwoord te laten geven op wat zij als tekort ervaren in de bestaande cultuur. En dat antwoord behoort ook niet per se betaald te worden. De 20 miljoen werklozen in Europa worden wel betaald. Die mensen zouden antwoorden op onze cultuur kunnen geven die we toch niet kunnen betalen. Over zinvol werk gesproken!"

- Het gaat u niet om een theoretisch model, maar om bewustwording door middel van lichamelijke arbeid. De procesmatige aanpak vereist een zeer langdurige betrokkenheid. Er zijn maar weinig mensen met zo'n lange adem. Is uw wens dan wel reëel? Gaat het alleen om de werkelijk gemotiveerden of om een brede betrokkenheid?

"Waarom zou die adem ineens zo kort van duur geworden zijn? Terwijl aantoonbaar is, dat voor de 19e eeuw alle mensen tot het einde van hun leven betrokken waren bij alle ontwikkelingen van hun woonomgeving, zoals bij landbouwbedrijven, de opbouw van de steden. Uw vraag suggereert dat ik de uitzondering ben die de bezetenheid kan opbrengen om tot mijn einde door te gaan terwijl de anderen al snel zullen afhaken.

Er zijn veel vormen van afleiding gekomen voor de mensen, ze zijn wereldtoerisme gaan bedrijven. Daardoor worden ze weggetrokken uit hun eigen woonomgeving. Die wordt dan door anderen gemaakt. Ik heb er niets aan als iemand mij een theoretisch model voorzet, dat is uitgedacht door een ander, waarbij het nog maar de vraag is of ik er in zal passen en er deel aan kan hebben. Dat is b.v. op het ogenblik het geval met de Ecologische

Hoofdstructuur. De beslissingen komen zeer bedreigend op mij over. Het ligt ver boven mijn vermogen om de draagwijdte van deze beslissingen te kunnen begrijpen. Maar ik krijg er wel mee te maken!"

- Uw eco-kathedraal moet zich "volledig in overeenstemming met de natuur" kunnen ontwikkelen. Met welke natuur?

"Ik denk dat er veel meer mogelijkheden zijn dan de gangbare verhalen over Eiken-Berkenbos, het Elzenbroek en dergelijke.

Toen er in ons land bijna geen mensen woonden, waren er andere mogelijkheden voor ontwikkeling van de vegetatie dan nu met 15 miljoen inwoners en 400 varkens per km². Ik probeer eigentijdse antwoorden te vinden op de pro-

blemen van deze tijd en ben er zeker van dat ik die niet vind door **alleen** mijn gezicht naar het verleden te richten. De hele wereld verandert, moeten we dan alleen streven naar het in stand houden van aan ons voorafgaande landschappen?"

- *De natuur staat onder zo'n gigantische druk. Wie komt er dan nog op voor het behoud van de diversiteit aan landschapselementen en de laatste botanische rijkdom? Er zijn landschapstypen, die er eeuwen over hebben gedaan om te worden tot wat ze nu zijn. Die hebben de door u zo fel bepleite lange ontwikkelingstijd gekregen. Moeten we die ontwikkeling dan nu afbreken? Is dat niet tegenstrijdig? Moeten we de laatste van de eertijds duizenden hectaren blauwgraslanden ook nog verloren laten gaan? Wat een verarming en vervlakking van ons bestaan, wat krijgen we er voor terug? Wie garandeert zo'n soortenrijke evenwaarde en na hoeveel tijd?*

"Een blauwgrasland zit nog aan een niet meer bestaande landbouwcultuur vast, met bepaalde condities en een hoge grondwaterstand. Ik wil aan de waarde van blauwgraslanden niets afdoen. Ik wijs erop, dat er in ons land zeer gespannen situaties kunnen ontstaan, wanneer in die streek ook nog 30.000 mensen moeten wonen, met hun bedrijvigheid, die het natuurgebied niet mogen betreden, omdat de plantengroei te kwetsbaar is. Het gevaar van natuurreservaten is isolatie. Dat de politiek en de projectontwikkelaars zeggen: u hebt uw natuurreservaat, gaat u daar maar naar toe, dan behoort de rest van Nederland aan ons. Alsof er geen natuur buiten de natuurreservaten is."

- *En uw eco-kathedraal, wordt dit niet een soort reservaat dat beschermd en beheerd moet worden?*

"Het wordt niet beschermd en beheerd. Het ontwikkelt zich en een coördinerende stichting vraagt de komende tien generaties zich daarmee bezig te houden. Dan alleen zal de waarde van ontwikkeling naar complexiteit volledig tot zijn recht komen."

- *Wat is de rol van het toeval in uw projecten? Wat is het?*

"Die is zeer groot! Toeval wordt door mij beschouwd als een factor van de buitenwereld, die de kans van penetratie moet hebben. Toeval is voor mij



Foto: G. Aarnout

een basale schakel in het geheel. Toeval is de activator om te blijven reageren. Het is voor mij niet een storende factor die ik uitsluit, maar juist een bevruchtende factor, die je fantasie steeds maar weer in conditie brengt. Het boek van Jacques Monod "La nécessité et le hasard" heeft mij van het belang van toeval bewust gemaakt. De wetenschap sluit het toeval als onberekenbare factor uit. Met toeval kunnen wetenschappers niets. Toeval kun je ook niet bepalen in economische grootheden. Het is een ongewisse factor waar je je niet op gaat baseren. Terwijl ik dat juist wel doe!"

- *Waarom verwacht u van uw critici een andere beoordelingswijze bij "procesmatige ontwikkelingen die tot doel hebben een menswaardige samenleving te helpen vormen", dan bij "statische tuinarchitectuur"?*

"Ik verwacht dat serieuze kritiek op wat ik doe en voorsta gegrondvest is op ervaringswetenschap, op hoe processen verlopen in de tijd. Wie zijn normen en waarden, vanuit eigen tuinervaring en -kennis, op mijn projecten loslaat, zal al snel merken, dat die twee benaderingen lang niet altijd op elkaar passen. Mensen, die een gewone, simpele tuin, ook een heem-

tuin, als enige ervaring en waarheid accepteren, kunnen van verdere procesvorming geen weet hebben en er zich dus ook niet deskundig over uitlaten.

Trouwens, ik ben zelf - lang geleden - ook met een "simpele, statische tuin" begonnen!"

- *De meeste professionele vormgevers zijn ingekapseld en geconditioneerd door "het systeem". Het geld en de smaak van de opdrachtgevers sluiten creatieve processen vrijwel uit. Zij willen resultaat zien, een eindproduct. De resultaten van vormgevende arbeid zijn dus bepaald door de structuur waarbinnen vormgevers opereren. De onvrije, professionele vormgever kan niet zonder de opdrachtgever. Een onoplosbaar probleem?*

"Neen. Ten eerste zal de creator met z'n opdrachtgever kunnen en willen praten, hem informeren over de keuzemogelijkheden. Hem vertellen, dat zich bij een procesmatige ontwikkeling heel andere mogelijkheden voordoen. Want de opdrachtgever weet dikwijls niets van de achtergronden, van nieuwe inzichten. Bovendien is het in onze cultuur zo gangbaar dat je met een product aankomt, dat het van tevoren al uitgesloten is, dat je het ook anders kunt doen.

Wanneer men het zo wel best vindt, dan zal er steeds meer van bijna hetzelfde ontstaan en zullen nieuwe ontwikkelingen geen kans krijgen."

- *Kunnen tuinarchitecten en beheerders van natuurlijke tuinen hun voordeel doen met uw ervaringen?*

"Zij zouden het zeker kunnen, maar of ze het in hun situatie willen, is natuurlijk de vraag. De bekende beheerproblemen spelen in mijn project niet. Voor mijn project geldt immers niet, dat ik de (esthetische) vorm die ik heb, zo lang mogelijk in stand wil houden. Tuinarchitecten zouden hun kennis ten dienste moeten stellen van continue ecologische en vormgevende processen. Dus de tuin zien als het **begin** van mogelijke ontwikkelingen. Beheer daarentegen blokkeert die ontwikkelingen, en is ook zo bedoeld. Jammer is dat. Daarom in Mildam geen beheermaatregelen, wel stimulerende werkzaamheden. Verder, scherm je gebied niet af van het buitenliggende gebied. In zelfgenoegzaamheid en betweterigheid komen geen nieuwe ontwikkelingen tot stand."

- *Hebt u nooit de neiging gehad om met een eigen ecologisch adviesbureau uw ideeën uit te dragen?*

"Ecologische adviesbureaus adviseren imitatie-natuurlijke-systemen. Zij adviseren niet over processen. Zij hebben ook niet als doel om in samenwerking met mensen processen te laten ontwikkelen. De mens wordt zo niet in het gebeuren betrokken. Ze komen steeds weer met het verhaal van de natuur zonder de mens. Ja, de mens mag op bezoek komen, meer niet. De advies-

bureaus zouden zich anders moeten opstellen. Ze dekken eigenlijk de fouten van het politiek-economische systeem af. Goedpraten en afdekken, onder het mom van ecologie. Zo kan en wil ik niet werken."

- *U ontplooit nogal wat activiteiten: lezingen en colleges geven, studeren, boeken schrijven, eco-kathedraal bouwen, rondleidingen, tentoonstellingen inrichten, schilderen en fotograferen, (televisie-) interviews geven enz. Wat is de motivatie achter dit alles, het zoeken naar zelfvervulling, het begaan zijn met het lot van de stadsbewoner? Bevrijd van de sociale en financiële druk kun je als kunstenaar de geest onbelemmerd laten waaien....*

"Net als ieder mens heb ik het recht mijn eigen habitat vorm te geven. Daar maak ik gebruik van op mijn eigen Le-Roy-manier. Ik merk dat daar veel belangstelling voor is. Als kunstenaar word ik gestimuleerd door de sociale druk vanuit de maatschappij, door wat ik zie, hoor en lees. Het l'art pour l'art, dat de kunstenaar zichzelf verwerkelijk, is voor mij geen doelstelling."

- *Welke betekenis wilt u dat uw werk heeft?*

"Dat het voor de wetenschap betekenis heeft, in die zin, dat nu langlopende processen een goede tijd van bestudering krijgen. Om te weten te komen hoe complexe systemen zich ontwikkelen en welke gevolgen zij hebben.

Wij zijn van plan in de zomer een excursie naar Mildam te organiseren. Belangstelling? Neem dan s.v.p. even telefonisch contact op met Stichting Oase (024-6771974) of stuur een kaartje (Kloosterstraat 7, 6641 KW Beuningen). U ontvangt dan t.z.t. een uitnodiging met nadere informatie.

Aangezien nu overal het omgekeerde gebeurt, kunnen we de waarde hiervan nog niet taxeren.

Nu worden nog te gauw conclusies gevraagd, rapporten gemaakt, finaal gewerkt, afgebouwd, beslist, zonder benul van de toekomstige gevolgen.

Verder, dat mijn werk de kern van de samenleving, het stedelijk milieu, stimuleert tot een volgende stap in de cultuur. Een echt cultuurproces, waarbij de stedelijke bevolking helemaal betrokken is!"

In Museum Willem van Haren te Heerenveen bevindt zich permanent een informatiewand over de eco-kathedraal. Naarmate het project zich ontwikkelt wordt de presentatie aangepast.

Louis Le Roy woont op de Prins Bernhardweg 25, 8453 XC Oranjewoud. Het ruim 3 ha. grote Eerste Europese Eco-kathedrale Project bevindt zich 4 km ten z.o. van Heerenveen aan de Yntzelaan in Mildam en is - zo mogelijk na telefonische afspraak - permanent voor het publiek toegankelijk. □

Ben J. Veld is o.a. biologie docent en mede-initiatiefnemer van de Werkgroep Ecologische Tuinen Arnhem. Hij geeft ook regelmatig lezingen en advies op het gebied van de stedelijke ecologie.

Er zijn in deze interviewserie veel vragen gesteld en een breed scala aan onderwerpen is aan de orde gekomen. Maar misschien heeft u, lezer, nog vragen waar u graag een antwoord op zou willen hebben. Neem dan s.v.p. contact op met: Ben J. Veld, Parkstraat 72, 6828 JL Arnhem. Tel: 026-4450786.



Foto: G. Aarnout